

RESSAMLARIN ANNE PORTRE/RESİMLERİ

Hüseyin SÖNMEZ

Doç.Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, hsonmez@mersin.edu.tr ORCID:0000-0003-3911-9490

Sönmez, Hüseyin. "Ressamların Anne Portre/Resimleri". idil, 104 (2023 Nisan): s. 503–514. doi: 10.7816/idil-12-104-06

Öz

Bu makale; sanatçıların kendi annelerinin resimleri üzerine inceleme sunmaktadır. Bu kapsamda Dürer, Lucian Freud, Whisler, Arshil Gorki, Semiha Berksoy ve Hüseyin Sönmez'in anne resimlerine yer verilmiştir. Yaşantımızın biricik kaynağı, doğurgan ve üretken olan annelerimiz, çoğu uygarlıkların bereket sembolü, Hristiyan dünyasının Meryem Ana'sıdır. Aile, pek çok toplumda yüceltilen bir kavramdır. Bu nedenle de aile konulu resimler, aynı zamanda mesajı olan çalışmalardır. Kutsal kitapları referans alan eserlerde dini mesajlar, Mary Cassat, Kathe Kollwitz'in ve Neşat Günel'in resimlerinde ise toplumsal mesajlar öne çıkmaktadır. Yazı konusu olan sanatçıların anne resimleri ise, sanat tarihinde aile resimlerinden farklı olarak, daha özel ve öznel bir yerde durmaktadır. Dürer'in, Lucian Freud'un ve Whisler'in anne resimlerinde, yaşlanmış anneye sanatçıların hüzünlü bakışlarını, Arshil Gorki'nin, Semiha Berksoy ve Hüseyin Sönmez'in anne resimlerinde ise, ölen, kaybedilmiş anneye yakılmış ağıtların görsel izlerini görürüz. Sanatçıların annelerini anıtsallaştırdıkları bu çalışmalarda, konunun doğası gereği yoğun bir duygulanım görmek mümkündür. Ancak, teknik, yöntem ve resmin kurgu ve kompozisyonlarında, sanatçıların diğer çalışmalarıyla belirgin farklılıklar gözlenmez.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Anne, Resim, Portre

Makale Bilgisi:

Geliş:28 Şubat 2023

Düzeltilme:25 Mart 2023

Kabul: 8 Nisan 2023

Giriş

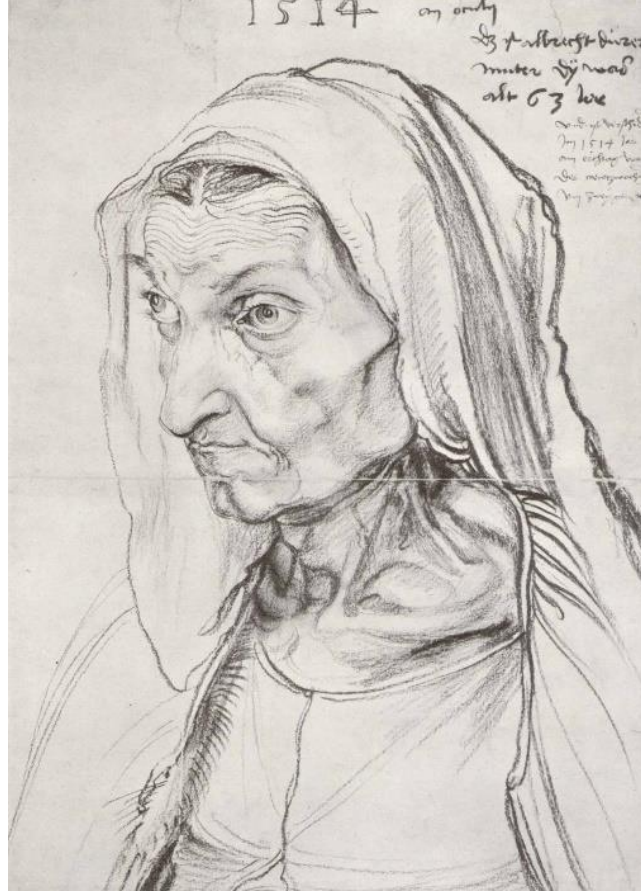
Geçmişten günümüze resim tarihi sürecinde, ekonomik, teknolojik, siyasal ve kültürel değişimlerle birlikte, anneliğe yaklaşım Jung'ın dediği gibi "cennet ve cehennem arasında" dolaşmaktadır. Bereket sembolü, kutsal bakire anneden, bugünkü anneye toplumsal bakışta ciddi değişimler olmuştur. Bu değişimler çerçevesinde ressam annelerine nasıl bakmışlar, nasıl resmetmişlerdir? Yazı çerçevesinde ressam annelerinin resimleri/portreleri incelenmeye, araştırılmaya çalışılacaktır. Sanatçılar neden kendi anne resimlerini, özellikle de portrelerini yapmışlardır? Konu, sanatçı ve araştırmacıların anne resimlerine yönelik yazı, araştırma, mektup gibi metinlerden yararlanarak oluşturulmaya çalışılmıştır. Ressamların anne resimlerine yönelik araştırmaların az olduğu bir alanda metin oluşturularak katkı sağlama ve farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır.

"Yaşantımızın en etkileyici ve unutulmaz tecrübelerinden biri, anne sevgisidir; bütün gelişimin ve değişimin gizemli kökü odur; bu sevginin anlamı, yuvaya dönüştür, sığınaktır, her şeyin başlangıcı ve sonu olan o uzun sessizliktir. Doğa gibi hem yakından tanınan hem yabancı, kader gibi hem sevecen ve şefkatli hem de acımasız; şen ve yılmaz yaşam kaynağı- Kutsal bakire ve ölümlerin üstüne kapanan aman vermez dilsiz kapı" Jung (Alıntılayan Yasemin Reis, 2007:27).

Anne, bütün uygarlıkların bereket sembolü, ana tanrıçası, Hıristiyan dünyasının Meryem Ana'sıdır. Yaşamın temel kaynağı olan anne ve anne figürünü uygarlık tarihi içerisinde, sanatın her alanında ikonlardan, duvar resimlerine, resimden heykelle tekstilden seramiğe kadar her alanda, temsil ve ifade aracı olarak görürüz. Özellikle konusunu İncil'den alan resim, heykel gibi sanat ürünlerinde Meryem Ana ve Çocuk İsa temsillerini çokça görürüz. Paola Veronesa "Holy Family", Leonardo Da Vinci "Madonna of the Yarnwinder", Michelangelo "Virgin and Child" ve "Pieta" gibi sanat tarihinden birçok örnek verilebilir.

"Anne formunda kadın evrenselleşmiştir. Cinsellik anneden sıyrılır. Anne resmedilirken genellikle göğsü tamamen açıktır. Burada çıplaklığın resmi cinsellikten uzaktır. İzleyiciye anlamı arattırır. Süt veren anne memesi bereketir ve yaşam sembolüdür. Tüm mitolojilerde meme sembolü doğurganlık ve bereket üzerinedir. Anne aynı zamanda koruyucudur ve kutsaldır. Bu arketip insanlığın kaynağı olarak görüldüğü ve halen kaybolmadığı için zamansızdır. Anne, insanoğlunun ilk tarihinden itibaren değişiklik göstermez. Doğanın parçasıdır" (Burçin Erdi Es:479).

Bu yapıtların çoğu, İncil'i referans alan sipariş resimlerdir. "Anne" ve "Çocuk İsa" konularının Batı sanatı içindeki ağırlıkları, romantizme kadar devam eder. Sonrası benzer konulu çalışmalarda yalnızca anne ve ailenin kutsallığına ilişkin ifadeleri görmeyiz; sanatçıların toplumsal bakış açılarını da görebiliriz. Örneğin Mary Cassat (1844-1926), resimlerinde kadını ağırlıklı olarak konu edinir. Kadın, Cassat'ın resimlerinde estetik bir özne olarak yer almaz; gündelik hayatın içindedir. Çoğunlukla da annedir. "Annelik, Cassat'a göre kadının kaçınılmaz doğal işlevinden çok, hayatında yeni duygular ve yeni heyecanlar tattığı bir süreçtir. Dönemin Fransız feminizmine paralel olarak anneliği, kadının gücünün kaynağı olarak görürdü" (Kolcuoğlu, 2007:52). Diğer bir kadın sanatçı Kathe Kollwitz'in "Ölü Çocuklu Anne" gravüründe, yalnızca kucağında ölmüş çocuğuna sarılan annenin derin acısını duymayız; sanatçının toplumsal eleştirisine de tanık oluruz. "Resim, iri elleri kolları ve vücuduyla yoksul ve acı içinde ezilen bir annenin acısının görselleştirilmesidir aynı zamanda" (Sönmez, 2003: 28). Benzer bir eleştiriyi Neşet Günal'ın resimlerinde de görürüz. Günal; birçok anne, çocuk, baba ve aile resmi yapmıştır. Sanatçı bu resimlerinde çoğunlukla Anadolu insanını bozkırın ortasında, kerpiç-toprak evlerinin önünde aile boyu poz verir biçimde resmetmiştir. Neşet Günal'ın resimlerindeki tipik-figürleri, iri kemikli yapıları, elleri ve ayaklarıyla adeta toprak insanıdır.

Dürer. Sanatçının Annesinin Portresi, 1514

Yazı konusu olan sanatçıların anne resimlerinde ise; aile konulu resimlerde olduğu gibi açık, politik söylemleri daha az görürüz. Konuya ilişkin ilk örnek Dürer'in "Anne" resmidir. Sanat tarihinin temel kaynak kitaplarından "Sanatın Öyküsü"nü de Gombrich, Dürer'in anne portresi için: "Yaşlı kadının ve onun eriyip gitmekte olan yaşamının gerçekçi çizimi bizi belki etkileyip itebilir, ama bu ilk tiksinti duygusunu yendiğimiz taktirde, resim yeterince katkıda bulunacaktır bize, çünkü Dürer'in bu çizimi acımasız içtenliğiyle görkemli bir yapıttır" der (Gombrich,1980:5). Biliyoruz ki Dürer bu portreyi, annesinin ölümünden iki ay önce yapmıştır. Portre, sanatçının diğer ayrıntılarla işlenmiş gravür ve yağlıboya ve suluboyalarından belirgin bir şekilde ayrılır. Bu farklılığı, yaşlanan annenin oğlunda bıraktığı duygusal derinliği, süslemeden çizgiye yüklediği güçlü ifadede aramak gerekir. Dürer ölen annesi için: "Bu benim dindar annem on sekiz çocuğu doğurdu ve büyüttü; sık sık veba ve diğer birçok ağır ve garip hastalığa yakalandı ve büyük yoksulluk, dehşet ve büyük sıkıntılar yaşadı. Yine de hiç kötü niyet taşııyordu" der (Uzayla, 2022:1).

Whistler'in Annesi, 1871

Sanatçıların anne resimleri içerisinde dünyaca en meşhur olanlarından biri Whistler'in "Anne" tablosudur.

"Whistler'in en ünlü tablolarından birisi, belki de bütün çağların en sevilen resimlerinden birisi, annesinin portresidir...Yalın biçimlerin özenli dengesi, tabloya dinlendirici bir özellik veriyor. Yaşlı bayanın saçlarından ve giysisinden duvara ve çevreye dek, 'gri ve siyah'ın donuk tonları, o kabullenmiş yalnızlık ifadesini vurguluyor ve sanatçıya büyük bir başarı kazandırıyor" (Gombrich,1992:422).

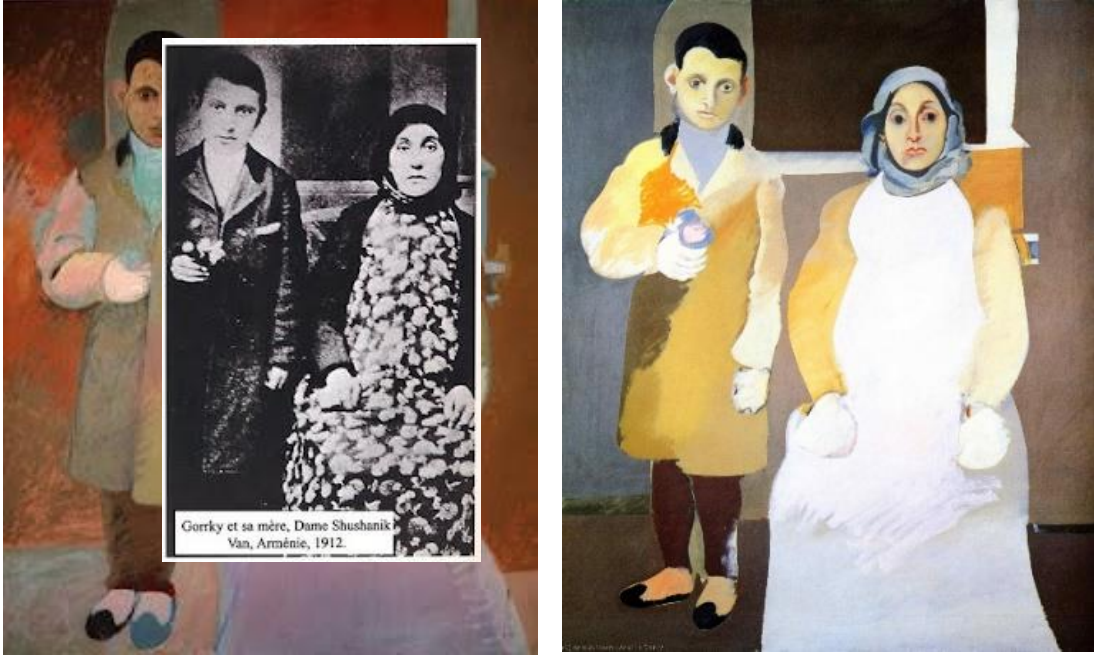
Whistler tablosunun adına "Arrangement in Grey and Black" adını veriyor. Aslında bu ad, sanatçının amacını ve bakışını özetler niteliktedir. Koyu gri tonların egemen olduğu tablo, o kadar yalındır ki, resimde figürün dışında dikkat çekecek öğe yok gibidir. Giysilerinden ve yazılı kaynaklardan dindar olduğunu bildiğimiz anne, sakin ve dingin bir şekilde sandalyede oturmuş oğluna poz vermektedir. Resmin karakalem eskizlerinde, annenin ayakta poz verdiği görülüyor. Bu resimde ise oğlu yaşlı annesinin yorgun bacaklarının altına, Japon tasarımı bir yükselti koymuştur. Tablo, o yılların Viktorya dönemi resimlerinin süslü, anlatım ve konularının dışındadır. Bu nedenle resim, o yıl ki "Kraliyet Akademi Sergisi"ne kabul edilmez. BBC'nin hazırladığı, TRT'nin sunduğu ve Türkçeye çevirdiği belgeselde Whistler'in, Viktorya Dönemi resimlerinin süslü anlatımlarının dışında, modern sanatı temsil ettiği vurgulanır. Bohem yaşamı ve aykırı duruşuyla sanatçı, tablosunu İngiltere değilse de, Fransa hükümeti koleksiyonuna kabul ettirmeyi başarır. Zamanında eleştiri alan beğenilmeyen tablonun röprodüksiyonları, yıllar içerisinde, ilgiyle evlerin duvarlarında yerini alırlar; özellikle de Amerika'da. Whistler sanatçı kimliğini ve tarzını vatanından uzak, Fransa'da, İngiltere'de kazansa da Amerikalıdır. Sanatçının "Anne" resmi, Amerika'nın iç savaşı ve bunalım döneminde o kadar ünlenir ki, kartpostallardan pullara, hediyelik eşyalardan, içki şişelerine kadar her yerde yer alır. Yaşlı kadının sadeliği, dinginliği, giysilerinin simgelediği dindar kimliği, o yıllar için Amerikan halkının özlediği aileyi temsil ediyordu. Bu nedenlerle de resim, adeta Amerika'nın simgesi haline gelir. Bugün için tablo, Amerikan halkını temsil etmese de, dünyanın en çok sevdiği başyapıtlar arasındadır.

Mary Cassatt. Sanatçının Annesi, 96 x 69 cm, 1889

Diğer bir Amerikalı sanatçı Mary Cassatt (1844-1926), sanat tarihinde anne ve çocuk resimleriyle tanınır. Varlıklı bir ailenin kızı olan Mary Cassatt, Amerikan İç Savaşı'nın buhranlı döneminde, küçük yaşta sanata ilgi duyar. Annesiyle gittiği Avrupa'da, birçok müze ve galeri gezer. Gezi sonrası, bugün bile, kadın sanatçıların sanatıyla var olabilmelerinin güçlükleri ortadayken, o günün tutucu Amerikan toplumunda, sanatı meslek olarak seçer. Güzel sanatlar okumaya karar verir ve Pensilvanya Güzel Sanatlar Akademisi'ne yazılır. Mary Cassatt, 1865 Amerikan İç Savaşı sonrası, tekrar annesiyle birlikte Paris'e gider. Burada Leon Gerome'nin atölyesinde özel dersler alır. Louvre Müzesi'nde etütler yaparak kendini geliştirir. Empresyonist sanatçılarla yakın ilişkiler kurar. Edgar Degas'ın çalışmalarından etkilenir. "Mary Cassatt'ın çağdaşı ve onun monografisini yazan sanat eleştirmeni Achille Segard, fırça darbeleri her ne kadar sert de olsa resmettiği konuları büyük bir şefkatle ele alan Mary Cassatt'ın sanatının en büyük özelliğinin, entelektüel derinliğinde yattığını yazmıştı" (Kolcuoğlu, 2007:52). Cassatt'ın, empresyonist sanatçılarla olan arkadaşlığının temelinde de onların özgürlükçü, okumayı ve tartışmayı seven tutumları vardı. Mary Cassatt annesinin resminde, diğer resimlerinde olduğu gibi sert hatların, canlı renklerin yerine; koyu gri yumuşak ton geçişlerinin hâkim olduğu armoniyi tercih etmiştir. Anne Katherine Kelso Johnston; ilerlemiş olgun yaşıyla, hüzünlü, düşünceli bir ifadeyle ona poz vermektedir. Resim, Whistler'ın "Anne" tablosuyla, renk, armoni ve duygusal atmosferi açısından, büyük bir benzerlik taşımaktadır. Çağdaşlarından belirgin bir şekilde ayrılan her iki sanatçının anne resimlerindeki benzerlik, olasılıkla yaşlı anneye olan bakışlarıyla ilgilidir.

Mary Cassatt, dört çocuklu ailenin bir kızıdır. Hiç evlenmemiş ve çocuk sahibi olmamasına rağmen sanatçı, kardeş ve çocuklarının da dâhil olduğu aile ortamlarında anne-çocuk ilişkisinin sıcaklığını gözlemleme fırsatı bulmuş, çevresindeki insanların birçok eskiz ve resimlerini yapmıştır. Anne Katherine Kelso Johnston da sanatçının her döneminde onun yanında ve yoldaşı olmuştur. Bu yakınlık ve yoldaşlık, resmin duygusal atmosferinin oluşumuna büyük katkı sağlamıştır.

Arshile Gorky. Sanatçı ve Annesi, Tuval Üzerine Yağlıboya,155.7x130.2 cm //

Sanatçı ve Annesi Tuval Üzerine Yağlıboya,152.3x127 cm

Arshile Gorky'nin (1904-1948) "Sanatçı ve Annesi" adlı tablosu, hüznü bir hayat öyküsünün görselleştirilmesidir. Arshile Gorky (Asıl adı Vosdanik Adoian), Van doğumlu, Ermeni asıllı Amerikalı sanatçıdır. Henüz altı yaşındayken, babası iş bulma umuduyla Amerika'ya gider. Gorky on bir yaşındayken, Ermeni olayları nedeniyle annesi ve kız kardeşleriyle Erivan'a göç eder. Yoksulluk, savaş, kıtlık yıllarında anne açlıktan ölür. Gorky, kız kardeşleriyle birlikte uzun bir yolculuktan sonra Amerika'ya babalarının yanına gider. 1922 yılında asistanlık da yaptığı Boston'da "New School of Desing" okuluna girer. Bu okulda Mark Rotko gibi birçok Amerikalı tanınmış sanatçının hocalığını da yapar. Arshile Gorky'nin kısacık ömrü yoksulluk ve hastalıklarla geçer. Yine de sanatçı, bu ömre birçok yapıt sığdırır ve Amerika'nın en tanınmış sanatçıları arasında yer alır. Arshile Gorky bu resmi, 1912 yılında henüz yedi yaşındayken annesiyle çekilmiş fotoğraftan hareketle yapar. Fotoğraf, babasına gönderilmek üzere çekilmiştir. Gorky, aynı fotoğraftan benzer kompozisyonda iki resim yapar. Sanatçı resme ilişkin anısında:

"Resim yaptığım zaman sık sık kendime öyküler anlatırım. Yaptığım resimle alakası olmayan öyküler. Annemin uzun önlüğüne yüzümü kapatıp gözlerimi yumduğumda pek çok öykü dinlerdim ondan. Portresinde gördüğümüz gibi uzun beyaz bir önlüğü vardı. Bir de işlemeli önlüğü vardı. Anlattığı öyküler ve önlüğündeki işlemler kafamda sık sık birbirine karışırdı. Tüm hayatım boyunca annemin anlattığı öyküler ve önlüğündeki işlemler belleğime resim olarak sökün etmiştir." der (Alıntılayan, Özdemir).

Arshile Gorky'nin ilk dönem resimlerinde Picasso, Dali, Miro gibi sanatçıların etkilerini görmek mümkündür. Sanatçı özgün kimliğini, en üretken dönemi olan yaşamının son on yılında, yakın arkadaşları Willem de Kooning, Pollock gibi soyut ve soyut ekspresyonist bir çizgide bulmuştur. Gorky'nin "Sanatçı ve Annesi" adlı tablosu da bu çizgide bir eserdir. Eserin hareket noktasını oluşturan fotoğrafta, çocuk Vosdanik Adoian (Nüfus kaydındaki ismi) elinde çiçek tutmaktadır. Anne; sandalyeye oturmuş, iki eli dizlerinin ve işlemeli önlüğünün üzerindedir. Sanatçı iki resminde de ne fotoğrafta elinde tuttuğu çiçeği ne de annesinin ellerini tamamlamıştır. Sanatçı resmiyle ilgili verdiği röportajda; annesinin ölümünü kabullenemediği için bu çalışmayı bitirmediğini, resmi bitirirse annesinin asıl o zaman öleceğini söyler (Aslan, 2021:31).

Lucian Freud (1922-2011). Sanatçının Annesi 1975

Lucian Freud-(1922-2011), uzun sanatsal yaşamı boyunca, konusunu neredeyse hiç değiştirmemiş, atölyesinde yakından tanıdığı, eş, dost arkadaş çevresini, model olarak seçmiş, yalnızca onların fiziksel değil, tinsel dünyalarını da resmetmiştir. "Freud karşısındaki modelin sadece görüntüsünü değil; neredeyse damarlarında dolaşan kanı ve aynı zamanda onu insan (ya da hayvan) kılan korkusunu, öfkesini, teslimiyetini, huzurunu ya da endişesini de tuvale taşımaya başarıyor (Feaver, 2002:15). Sanat tarihinde sanatçılar annelerinin portrelerini, nadiren çalışmışlardır. Lucian Freud ise annesinin portresini, birçok defa tuvale aktarmış, karakalem desenlerini çizmiştir. "Sanatçının Annesi Kitap Okurken", "Sanatçının Annesi Dinlenirken" ve 1986'da annesini ölüm döşeginde çizdiği karakalem portresi, bu konuda bilinen yapıtlarındandır. Lucian Freud, çoğunlukla yakın çevresinin resimlerini atölyesinde; uzanırken, yatarken, köpekle, kediyle, portre olarak ya da natüromort olarak çalıştı. Genelde modelleriyle uzun seanslar ve saatlerce çalışırdı. Modellerini yakından tanıma isteği, onun gerçeklik anlayışıyla ilgiliydi. "Bir resim asla sadece gerçek hayatı anımsattığı için değil; ancak hayatı yansıtmaya amacıyla, kendi içinde bir hayat yarattığı takdirde etkileyici olabilir" der sanatçı (Aktaran, Baransel, 2022:). Lucian Freud, annesi Lucie'yi Mısır'la ilgili bir kitabın sayfasını çevirirken, kendi iç dünyasına dalmış-dalgın bir haldeyken resmeder. Anne Lucie, eşi öldükten sonra psikolojik sorunlar yaşar. Sanatçı da annesini birlikte yaşamak için atölyesine davet eder ve annenin ölümüne (1989) kadar birçok resmini yapar. Bu tabloda sanatçı, annesinin depresif yüz hatlarını; uyumlu renklerin, açık koyu ilişkileriyle, ekspresif fırça vuruşlarıyla yansıtır. Resimdeki her şey anne Lucie'nin yüz hatlarına odaklanmamız için kompozite edilmiştir. Sanatçı, yüzün dışında

kalan alanları yumuşak fırça vuruşları ve ton geçişleriyle aşama aşama susturarak, bizi Anne Lucie'nin derin iç dünyasıyla baş başa bırakır.

David Hockney, 1937. Sanatçının Annesi, 1986

David Hockney (1937), çoğu sanat tarihi kitabında Pop Art sanatçı olarak yer alan, çağımızın büyük sanatçılarından David Hockney de "Annem Babam ve Ben", "Anne ve Babam" gibi birçok aile resmi çizmiş; annesinin desen ve eskizlerini yapmıştır. Hockney, "Annem" adlı kolaj çalışmasında çoklu fotoğrafları birleştirerek yeni bir bütünlük yakalamıştır. Sanatçı yöntemini "Bu tür resmin gerçekte görme biçimimize daha çok yaklaştığını fark ettim; yani her şeyi aynı anda görerek değil ama sonrasında süreklilik gösteren dünya deneyimimiz olarak inşa ettiğimiz kesintili, birbirinden ayrı anlık bakışlar" (Fineberg, 2014:235). olarak açıklar. David Hockney, benzer teknikle bir dizi kolaj yapar. Bu yaklaşım Pop Art'ın gündelik malzemeleri, sanatın malzemesi haline getirme yaklaşımına da oldukça uygundur.

Semiha Berksoy, 1910-2004

Semiha Berksoy, Cumhuriyet Döneminin ilk kadın opera sanatçısı, tiyatrocu, sinemacı ve ressamıdır. Annesi de ressam olan Berksoy, yaşantısıyla da sanatıyla da hep sıra dışı sanatçı olmuştur. Opera sanatçısıyken bir taraftan da Namık İsmail'den resim dersleri alır (1929). Daha sonra, uzun bir dönem resim yapmasa da son yıllarında daha yoğun resim çalışır. Resimlerini akademik olanın dışında, içten anlatımın egemen olduğu sıra dışı bir tutum içerisinde oluşturur. Annem ve ben diye not düştüğü fotoğrafta da bu içten tutumu görmek mümkündür.

Semiha Berksoy'un resminde annelik teması daha çok kendisi ve annesiyle olan ilişkisi üzerine kuruludur. Anne-çocuk arasındaki güçlü ve sarsılmaz ilişkiye dikkat çeker. Sanatçının annesini kardeşine gebeyken İspanyol gribinden kaybetmesi, hayatında olduğu gibi yapıtlarında da öne çıkan tekrarlanan bir içeriği oluşturur. Sanatçı, resimleri aracılığıyla annesiyle ruhsal bir bağ kurduğunu ve bu bağlılıktan destek aldığını, güç aldığını dile getirir. Annem ve Ben'de küçük Semiha'nın hamileyken ölen annesi, bir elinde bebeğini tutarken diğer eli ile öbür dünyadan Semiha'ya uzanıyor ve onu koruma altına alıyor. Bu resimde de yine Fatma Saime Hanım'ın en sevdiği eflatun rengi, başının etrafını bir hare gibi sarıyor. Semiha Berksoy'un küçüklüğünden ilk gençliğine hayatını yansıttığı otobiyografik diyebileceğimiz resimlerinde duygusal dalgalanmalarını ve bu dalgalanmalarında annesine olan ihtiyacını da görüyoruz (Özer, İrmak, 2014).

İstanbul Modern Müzesi'nin "Geçmiş ve Gelecek" adlı koleksiyon sergisi kataloğunda, Semiha Berksoy'un resmi için: "...üretim amacını formlar, çizgiler ve renklerde mükemmelliğe ulaşmak değil, en temel ruhani ve duygusal hallerini resim yüzeyinde cisimleştirebilmektir" (Editör, Esin Eşkinat:100) tanıtım yazısı yer alır.

Hüseyin Sönmez. Annem, Kağıt Üzerine Karışık Teknik 97x107 cm

Bu çalışmanı yazarı olarak ben Hüseyin Sönmez, “Annem” adlı portrelerden oluşan seri çalışmalarımın ilklerinden birini sunmaktayım. Resim, birçok Anadolu evinin duvarlarını süsleyen siyah-beyaz aile fotoğrafından elde edilen şablondan oluşturulmuştur. Bu tür anı fotoğrafları, geçmiş yılların hüznelerini taşır. Resme konu olan anne; başörtüsüyle, kaş, göz ve duruşuyla; Nuri İyem’in, Neşet Günal’ın resimlerinde olduğu gibi, Anadolu kadınıdır. Anne, yoksun ve yoksullukla geçen yılların dramatik izlerini taşımaktadır. Bu etkinin oluşumunda resmin zeminini oluşturan, malzemenin payı büyüktür. Reklam panolarından sökülen kâğıt; yıllar içinde kat kat yapıştırılarak oluşturulmuş, türlü hava koşulları altında yıpranmış, ıslanmış, paslanmış, yırtılarak, sökülerek üzerinde birçok renk ve yaşam lekeleri oluşmuştur. Benzer malzemeyle çalışan Jacques Villegé’in, Pera Müzesinde 3 Mayıs 2018 yılında açılan “Kolaj Dekolaj Doğançay Villegé” sergi kataloğunda, tablolarının adları “Anonim Yırtık Afişler”di. Tıpkı kimin yazdığı belli olmayan, yıllarca dilden dile söylene söylene, anlam katman ve derinlikleriyle yalınlaşmış haliyle bugüne gelen türkülerimiz gibi. Bu resim de küçük yaşta erken kaybedilmiş anneye yakılmış görsel bir ağıttır.

Sonuç

Anne, anne sevgisi; yaşantımızın temel kaynağı, onunla ya da onsuz geçen zamanımıza anlam yükleyendir. Uygarlıkların bereket sembolü, doğuran, üretendir. Anne, evrensel kutsal bir değerken; kadın yaşamın çilekeşi, öldürülen, aşağılanan, cadı ilan edilip yakılan, taşlanan, uğruna ölünen, cinayetler işlenen, cinselliği bedeninde taşıyandır. Anne ise cinsel kimliğinden sıyrılmış; tapınılan, özlenen, uğruna türküler söylenen, ağıtlar yakılan kutsalımızdır. Annenin, içinde olduğu kutsal aile, edebiyattan sinemaya birçok sanat alanının temel konularındandır. Resim tarihi içerisinde de anne-aile, çokça işlenen temalardandır. Buna karşın, çok az sanatçının annesinin resmini biliriz. Dürer’in, Whistler’in ve Lucian Freud’un anne resimlerinde, yaşlı annenin yitip giden zamanın hüznünlü dingin havasını; Gorky’nin, Semiha Berksoy ve Hüseyin Sönmez’in anne resimlerinde ise ölen annenin geride bıraktığı hüznünlü, dramatik atmosferi görmek mümkündür. İncelenen resimlerde, sanatçıların anne resimleriyle diğer resimleri arasında belirgin üslup, teknik, yöntem farklılıkları

görülmemiştir. Buna karşın konunun duygusallığı nedeniyle, anı fotoğraflarında olduğu gibi bu resimlerde de hüzünlü bir atmosfer görmek mümkündür. Sanatçıların anne resimlerini inceleyen metin sayısı azdır ve bu metinler farklı kaynaklarda yer almaktadır. Yazının bu alana katkı sağlayacağı, konuyla ilgili farkındalık yaratacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Aslan, Arzu. Fotoğrafik Etkinin Aile Resminde Öykülenme Süreci, Mersin: Mersin Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2021.

Eşkinat, Esin. Geçmiş ve Gelecek, İstanbul Modern Kataloğu.

Erdi Es, Burçin. Sanatında Anne Arketipi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 12 Sayı: 63 Nisan 2019.

Fineberg, Jonathan. (Çev. Göral Erinç Yılmaz),1940'tan Günümüze Sanat Varlık Stratejileri, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları, 2014.

Gombrich. E.H, Sanatın Öyküsü (Çev. Bedrettin Cömert), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992.

Kolcuoğlu, Esengül Ünlü Hastalar (Mary Cassatt), 2007: Asklepos Tıp Kültürü Dergisi, Nisan- Mayıs- Haziran, İstanbul.

Öztan, E. Anelik, Söylem ve Siyaset, İstanbul: Cogito, YKY. Sayı 81, 92-104. Yaz, 2015.

Reis, Yasemin. Cennet ve Cehennem Yüğü Anelik, İstanbul: Asklepos Tıp Kültürü Dergisi Nisan-Mayıs-Haziran 2007.

Sönmez, Hüseyin. Toplumsal Olaylarda Şiddet, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (yayınlanmamış sanatta yeterlik tezi) Ankara, 2003.

Şener, Nilgün ve Göksu Büşra. Yerel Temaları İşleyen ve Toplumsal Gerçekçi Ressamların Eserlerinde Ana ve Çocuk Teması. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (2017)

Türkdoğan, Özlem. Ana Akım Medyada Anelik Miti, Kadın Araştırmaları Dergisi, 2017.

Piguet, Philippe, Kolaj Dekolaj Doğançay Villege, İstanbul: Pera Müzesi Yayını 27, Dergi Kataloğu, Mayıs 2008.

Özdemir, Fatih ve Koca, Binnaz, Koca. Resmedilen Yaşamı ve Yaşayan Resimleriyle Semiha Berksoy, 3. Uluslararası Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın: Edebiyat, Dil, Kültür ve Sanat Çalışmalarında Kadın Sempozyumu 28-30 Nisan 2010, Selçuk Üniversitesi, Dilek Sabancı Devlet Konservatuarı, Konya/TÜRKİYE.

İnternet Kaynakları

Baransel, Zeynep. National Portrait Gallery Freud Portreleri Sergisi. <https://www.e-skop.com> > skopbulten > national-portrai. Erişim Tarihi, 03.01.2023

Özdemir, Cengiz, Ermeni Ressam Arshile Gorky'nin Hüzünlü Hikayesi <http://kulturistanbul.blogspot.com/> Erişim tarihi, 17.10.2022.

Özer, I. Semiha Berksoy: Hayatla Ölüm arasında Anneler ve Kızları. <https://www.themaggar.com/semiha-berksoy-halusinasyon-duvari-galerist>. Erişim Tarihi: 7 Aralık 2020.

Kaya, İlker. Albrech Dürer-Annesinin Portresi. <https://uzayla.com/albrecht-durer-annesinin-portresi>, erişim 18 08 2022.

PAINTERS' MOTHER PORTRAIT/PAINTINGS

Hüseyin Sönmez

ABSTRACT

This article; presents a review of the paintings of the artists' own mothers. In this context, mother paintings of Dürer, Lucian Freud, Whisler, Arshil Gorki, Semiha Berksoy and Hüseyin Sönmez are included. Mother pictures of Dürer, Lucian Freud, Whisler, Arshil Gorki, Semiha Berksoy and Hüseyin Sönmez are included. The only source of our lives, our fertile and productive mothers, the symbol of fertility of many civilizations, the Virgin Mary of the Christian world. Family is a concept that is glorified in many societies. Religious messages stand out in works that refer to holy books, while social messages stand out in the paintings of Mary Cassat, Kathe Kollwitz and Neşat Günel. The mother paintings of the artists, which are the subject of the article, stand in a more special and subjective place in the history of art, unlike the family pictures. In the mother paintings of Dürer, Lucian Freud and Whisler, we see the sad gaze of the artists on the aging mother, and in the mother paintings of Arshil Gorki, Semiha Berksoy and Hüseyin Sönmez, we see the visual traces of the lamentations for the deceased, lost mother. In these works, in which the artists monumentalize their mothers, it is possible to see an intense emotion due to the nature of the subject. However, they do not differ significantly from the other works of the artists in the technique, method and composition and composition of the painting.